

ОРГАНІЗАЦІЙНА ГРУПА:

Данило Ільницький, голова Ради молодих учених,
Олена Лукачук, заступниця голови Ради молодих учених,
Іванна Черчович, секретарка Ради молодих учених

ДОПОВІДАЧКИ:

Іванна Черчович, історикиня, кандидатка історичних наук, молодша наукова співробітниця відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Марта Госовська, літературознавець, критик, есеїст, випускниця аспірантури кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського національного університету імені Івана Франка

Марта Гавришко, історикиня, кандидатка історичних наук, молодша наукова співробітниця відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, наукова співробітниця Центру досліджень визвольного руху

Олена Синчак, мовознавиця, культурологиня, есеїстка, кандидатка філологічних наук, старша викладачка Українського Католицького Університету

ЕКСПЕРТКИ:

Оксана Кісь, історикиня, антропологиня, кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця, докторантка відділу соціальної антропології Інституту народознавства НАН України, президентка Української асоціації дослідниць жіночої історії

Оксана Маланчук-Рибак, історикиня, докторка історичних наук, професорка кафедри історії і теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв

Наталія Тихолоз, літературознавець, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу франкознавства Інституту Івана Франка НАН України, доцент кафедри української преси Львівського національного університету імені Івана Франка

Алла Швець, літературознавець, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Інституту Івана Франка НАН України

Перший блок: 14:00 - 15:30

Вступне слово модератора

Іванна Черчович

«Життя чоловіка має так довго реальну вартість, як довга мала хвилька в товаристві гарної жінки»: уявлення про жіночність у галицькому суспільстві другої половини XIX – початку XX століття

Марта Госовська

У дружньому колі чи у строгих рамках: Іван Франко та жіночий дискурс

Запитання до доповідачок

Виступи експерток

Загальна дискусія

Перерва на чай/каву:

15:30 - 16:00

Другий блок: 16:00 - 17:30

Марта Гавришко

Мемуарна версія інтимності в підпіллі ОУН та УПА 1940-х-1950-х рр.: особливості жіночого нарративу

Олена Синчак

«Жіноча» риторика: репертуар стратегій, фігур, аргументів (на матеріалі текстів О. Забужко, М. Гретковської, М. Ангелу)

Запитання до доповідачок

Виступи експерток

Загальна дискусія

Прикінцеве слово модератора

ДАНИЛО ІЛЬНИЦЬКИЙ:

Сьогоднішня світова криза гуманістики змушує, чи то пак стимулює гуманітаріїв шукати способів виживання, фінансової підтримки для наукових проектів чи навчальних програм, а з іншого боку – виникає потреба осмислювати, переглядати та укріплювати свою ідентичність у нових реаліях.

У час, коли розвиток наук рухається вглиб, актуальним стає синтетичний погляд на ту чи іншу проблему, ту чи іншу культуру/історію/мову/літературу, адже заглиблення в нюанси може водночас і створювати обмеження, і бути плідним.

Історія та філологія довгий час були для українських гуманітаріїв цілісним полем трансляції ідей, що брало початок від спільного факультету в університеті, а водночас обох їх спіткала доля найбільш формативаних галузей у часі радянської окупації.

Наш круглий стіл виник із бажання обговорити методи, предметно-об'єктні співвідношення, які першопочатково єднають істориків та філологів у дослідницькому намірі, але роз'єднують їх на рівні виконання (тобто думання, фор(му)лювання ідей та їх публічного висловлення). Йдеться про типову дистанціювання філологів від знань про ширший контекст і небажання виходити за рамки письменницької індивідуальності, а у випадку істориків – про нехтування категорією уявного як важливого фактору суб'єктивного засвоєння об'єктивної дійсності.

Шлях, який запропоновано для пошуку (по)розуміння – це тема жінки в українському соціально-політичному, літературному, мовному, нарративно-стратегічному просторах, якою займаються наші дослідниці і яка, без сумніву, є сьогодні однією з центральних в обох гуманітарних галузях.

ІВАННА ЧЕРЧОВИЧ:

Якими рисами наділяло жінок галицьке суспільство другої половини XIX – початку XX століття, якими їх бачило і якими хотіло бачити, що вкладало в поняття «жіночність», крізь призму чого творило «її» ідеали і як їх аргументувало? У пошуках відповідей на ці та інші питання звертатимусь до джерел особистого характеру (родинного листування, щоденників і спогадів того часу), матеріалів преси і, частково, художньої літератури. У центрі мого дослідження – абстрактна жінка, що існувала в очах тогочасної людини (з огляду на специфіку джерел – здебільшого в очах чоловіків), та жіночність як дискурс, конструйований у рамках активного розвитку національних рухів, ідей жіночої емансипації та модернізаційних процесів, що відбувалися на теренах австрійської Галичини і зокрема з її українським населенням.

МАРТА ГОСОВСЬКА:

Вибравши найобережніші, щоб не сказати нейтральні, формулювання, Івана Франка нагородили незрозумілим титулом «натхненник жіночого руху» і тут же ж докомплювали образ уже зовсім не компліментом – натхненник, що намагався пристосувати феміністичний рух до своїх соціально-політичних цілей чи й зовсім не розумів його принципів. Франкові навіть закинули вибіркочну сліпоту – буцімто він умів не помічати незручних моментів, що не вписувались у його бачення соціального, культурного та літературного процесу. Сучасні феміністичні критики досі не згадують про Франків переклад становчої статті швейцарської феміністки Кеті Шірмахер, про його концепцію періодизації літератури відповідно до критеріїв ґендеру, про концепцію жіночого письма та критичне осмислення літературного твору у категоріях чоловічого та жіночого. Простеживши еволюцію Франкової концепції українського фемінізму, зауважимо, що він був далеким від біологічно детермінованого визначення статі та накидання незмінних критеріїв маскуліності й фемінності («мужеського» і «женського»). Він не потрапив у пастку есенціалізму, коли жіноче і чоловіче виступає або одним, або іншим, – його бачення цих номінальних категорій було позбавлене напередвизначеності.

Інтимний досвід і переживання людей зазвичай приховані від стороннього ока, є контрверсією до сфери публічного. Тому вивчати цю тему складно. Найбільш репрезентативним джерелом, на перший погляд, мали б бути его-документи, зокрема мемуари. В цьому контексті особливий дослідницький інтерес становлять жіночі наративи, в яких більшою мірою, на відміну від чоловічих, присутні експресивність, звертання до проблем повсякдення, побуту, людських відносин, ціннісних орієнтирів. Однак особливістю спогадів є те, що окрім картини особистого життєвого досвіду наратор(к)и часто звертаються до колективної пам'яті, використовуючи у своїй розповіді пануючі в ній образи і символи. Тому мемуарна картина інтимної історії ОУН і УПА, за окремими винятками, часто вписується в офіційний наратив історії українського підпілля і партизанки.

Жіночі наративи є важливим джерелом вивчення особистих відносин у підпіллі. Вони дають змогу простежити відносини між владою і людиною на прикладі контролю над сферою інтимного життя оунівців та повстанців, дослідити морально-ціннісне наставлення у конструюванні і виявах інтимних відносин, гендерні аспекти сексуальної активності та її сприйняття й репрезентації.

Гендерне питання, на мою думку, постає одним із вирішальних на шляху впровадження демократичних цінностей в українському суспільстві і справедливого розподілу ресурсів, можливостей та обов'язків між статями. З огляду на те, що зміни в системі цінностей неминуче спричиняються до пошуку нової мови та нових способів висловлювання, нагальним стає розгляд зв'язку між гендером та риторичними практиками.

Автобіографічні тексти О. Забужко та М. Гретковської засвідчують поєднання особливостей «жіночої» риторики з «чоловічими» прийомами переконування. Зокрема, окрім ненав'язливого висловлення власної думки, куртуазної та раціонально-евристичної мовленнєвої поведінки, оповідачки вдаються до конфронтації і вербальної агресії, властивих «чоловічому» мовленню. Відтак, «жіночу» і «чоловічу» риторику можна трактувати як засяг рухливих ознак, які можуть змінюватися під дією інших чинників (етнічних, релігійних, соціальних, владних). Тобто важливо враховувати: хто говорить і до кого; яку позицію займають мовчині чи мовці на вертикалі влади. Зважаючи на це, гендер і риторика обумовлюються не тільки статевою належністю мовчині чи мовця. Адже жіноче авторство тексту (чи промови) не гарантує переважання в ньому «жіночої» риторики. З огляду на це не так жінки й чоловіки конструюють стилі спілкування чи різні варіанти риторики, як самі гендерні ідентичності формуються за посередництвом соціальних структур (у тому числі мови і риторики).